

ÎNCERCARE DE DEFINIRE A STILULUI RELIGIOS

de

Nadia OBROCEA

În lucrări fundamentale, apărute, în general, după 1989, s-a argumentat existența unui stil religios în limba română și s-a încercat precizarea statutului său în structura stilistică a limbii române. Terminologia utilizată de cercetători este diversă: stil religios, limbaj religios, limbaj bisericesc, stil ecleziastic, limbaj sacerdotal etc.

Trebuie reținute, într-o primă instanță, aceste contribuții, care definesc stilul religios al limbii române și care identifică caracteristicile acestuia.

O cercetare, din perspectiva stilisticii funcționale, a acestui aspect îi aparține Lidiei Sfirlea¹. Ea analizează eșantioane de texte din *Biblia, adică dumnezeiasca scriptură a vechiului și a noului Testament*, București, 1938 și distinge o variantă biblică în cadrul limbii române literare.

Varianta biblică a diasistemului stilistic literar se situează, în concepția Lidiei Sfirlea, în sfera variantei neoficiale, mai exact a variantei neartistice a acesteia, alături de varianta familiară, telegrafică și epistolară. Autoarea stabilește normele specifice variantei biblice pe plan lexical², morfologic³, sintactic⁴ și prozodic⁵.

¹ Lidia Sfirlea, *Contribuții la delimitarea stilurilor literare românești*, în *Studii de limbă literară și filologie*, vol. II, București, EAR, 1972, p. 145-206.

² A se vedea Lidia Sfirlea, *lucr. cit.*, p. 201: frecvența generală a conjuncției *și*, precum și frecvența ei în poziție inițială, înaintea unui verb (*dicendi* sau de mișcare), aflat de obicei la perfectul compus; posibilitatea utilizării unor forme și semnificații învechite, precum și folosirea frecventă a unor nume proprii specifice (*Dumnezeu, Avram, Capernaum, Galilea* etc.).

³ *Ibidem*: frecvența neobișnuit de mare a conjuncțiilor; frecvența neobișnuit de mare a verbelor și a pronumelor.

⁴ *Ibidem*: preferința pentru fraze lungi, cu unități coordonate pe rază de joncțiune și cuprinzând un număr relativ mare de elemente redundante (mai ales pronume); evitarea determinării subiectului; adoptarea unei variante simple de distribuție a părților de propoziție.

⁵ *Ibidem*: interval aton lung între tonicele a două unități melodice diferite; număr relativ mic de tonice (2-3) în cadrul unității melodice, de unde crearea impresiei acustice de melopee.

În studiul intitulat *Stilul religios al limbii române literare*⁶, Marcu Mihail Deleanu a subliniat faptul că ideea existenței unui număr mare de stiluri funcționale în limba română este conținută în însăși definiția acestora⁷. În general, cercetătorii au lăsat deschisă lista stilurilor funcționale.

Delimitând stilurile funcționale în termenii lui Alexandru Graur, „după vorbitori și după scopul comunicării”⁸, Marcu Mihail Deleanu consideră că există un specific al limbii în comunicarea religioasă. În ceea ce privește terminologia, autorul preferă termenul *religios* (nu bisericesc sau ecleziastic) fiindcă faptele de limbă specifice sunt generate de viziunea religioasă asupra lumii⁹.

Autorul prezintă, în favoarea recunoașterii stilului religios, argumente de natură lexicală, sintactică și stilistică.

La nivelul lexicului, el constată limitarea libertății de alegere a termenilor, sinonimia acționând limitat în stilul religios. O altă constatare este că vocabularul religios refuză neologismele. El identifică, în vocabularul textului religios, termeni cu semnificație morală, care se raportează la *bine, drept, bun: binecuvântare, preacurată, dreptcredincioși, bunavestire* etc.

Referindu-se la topică, Marcu Mihail Deleanu precizează că, în cazul stilului religios, conceptele, nu afectele fac regula. Topica, determinată de credință, nu de afect, este motivată conceptual. „Pe Dumnezeu a-l vedea nu este cu putință oamenilor”; „În Domnul am nădăjduit” etc.

Autorul se referă și la varianta orală a acestui stil. El consideră că aspectul vorbit al stilului religios reprezintă una dintre caracteristicile acestuia, care-l diferențiază de stilul beletristic, dar îl aseamănă cu stilul publicistic. „Varianta vorbită a stilului religios, ritualică, sacerdotală, dobândește însușiri aparte și datorită cântării bisericești. (...) Prin varianta vorbită, cântată, stilul religios se apropie de pronunțarea scenică a românei actuale”¹⁰.

Marcu Mihail Deleanu sesizează diferențierea stilului religios al limbii române în variante. „Ca orice stil fundamental, stilul religios are variante în textele teologice fundamentale (*Biblia* și scrierile Sfinților Părinți), în cărțile de strană, cărțile pentru preot, în pravile, canoane, în

⁶ Marcu Mihail Deleanu, *Stilul religios al limbii române literare*, în LL, 1997, vol. II, p. 28-31.

⁷ A se vedea Marcu Mihail Deleanu, *art. cit.*, p. 28: „Ideea existenței mai multor stiluri (decât patru) este cuprinsă în însăși definiția acestora: «totalitatea particularităților pe care le prezintă limba unui grup social, a unei categorii profesionale, a unui gen literar sau științific»”.

⁸ Alexandru Graur, *Cum se studiază limba literară*, în LL, 1957, vol. III, p. 128.

⁹ Marcu Mihail Deleanu, *art. cit.*, p. 38.

¹⁰ *Ibidem*, p. 32.

vorbirea preoților, în limbajul revistelor bisericești, în lucrările didactice, de exegeză religioasă și de istorie bisericească”¹¹.

În studiul *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*¹², Gheorghe Chivu prezintă (investigând texte din *Biblie, Catehism, Liturghier, Molitvelnic, Calendarul creștin ortodox*) fenomenele lingvistice specifice limbajului bisericesc actual.

La nivel grafic, autorul semnalează inițiala majusculă a substantivelor care trimit la Sfânta Treime și a pronumelor ce substituie numele lui Dumnezeu. „Precum Mă cunoaște Tatăl și eu cunosc pe Tatăl”. În cadrul morfologiei, sunt prezentate exemple din flexiunea nominală specifică limbajului bisericesc¹³. Gheorghe Chivu prezintă și aspecte din sintaxă¹⁴ și din topică¹⁵. În ceea ce privește vocabularul¹⁶, Gheorghe Chivu se referă, în mod special, la arhaisme. El a identificat în textele cercetate arhaisme lexicale¹⁷ și arhaisme semantice¹⁸.

¹¹ *Ibidem*, p. 38.

¹² Gheorghe Chivu, *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, București, EAR, 1997, p. 1-15.

¹³ *Ibidem*, p. 1-15: forma etimologică *pustie*, pluralul *prinoase*, vocativul *Doamne*; modalități proprii de formare a superlativului de superioritate (cu adverbul *mult*: „Domnul este îndelung răbdător și *mult milostiv*”; prin postpunerea adverbului *foarte*: „Unul este înțelept, înfricoșat *foarte*”; prin derivarea adjectivelor cu prefixul *prea-*: Dumnezeu cel *preainalt*); prezența pronumelui de întărire, dispărut din româna literară comună; utilizarea verbelor *a veni* și *a crede* în formele iotacizate: „*Vie împărăția Ta!*”, *Crezul* etc.; utilizarea frecventă a conjunctivului cu valoare imperativă fără *să*: „*Facă-se voia Ta!*”; frecvența adverbului *au* la începutul unor propoziții interogative: „*Au* doară rob sau fiu de rob e Israel?”; utilizarea prepozițiilor *întru* și *dintru* fără eliziunea vocalei finale: „*lăudați și-l preainălțați pe El întru toți vecii*”; „*Dintru* adâncuri au strigat către Tine, Doamne”.

¹⁴ *Ibidem*, p. 12: elipsa predicatului; acordarea apozitiei în caz cu regentul apozitiei: „*Mânia lor (...)* după asemănarea șarpelui.”; exprimarea complementului direct prin verbe la infinitiv: „*A început Iisus a face și a învăța.*”; nerealizarea anticipării complementului direct și indirect: „*Urmează mie!*”; prezența complementului indirect în dativ după verbele *crede, ierta, răsplăti, urma, vesti*: „*Și Avraam a crezut lui Dumnezeu.*”; „*de veți ierta oamenilor greșalele lor, ierta-va și vouă Domnul*”; „*Tu urmează Mie*”; „*duceți-vă și vestiți fraților voștri*”; valoarea posesivă a dativului ca în româna veche: „*negrele-ți sprâncene*”; frecvența conjuncției *și* în frază; realizarea raportului de coordonare conclusivă prin *ci*: „*Eu nu găsesc în el nici o vină. Ci este la obiceiul ca la Paști să vă eliberez pe unul.*”; prezența negației simple: „*Nu după păcatele voastre, nici după fărădelegile voastre a răsplătit vouă*”.

¹⁵ *Ibidem*, p. 13: postpunerea adverbului *foarte*: „*s-a bucurat foarte*”; frecvența formelor verbale compuse cu auxiliarul postpus: „*adormit-am*”; postpunerea formei pronominale atone chiar unor forme verbale simple: „*rogu-te*”; punerea frecventă în poziție inițială a verbului și utilizarea inversiunii pentru crearea simetriei: „*Veseli-ne-vom și ne vom bucura de tine*”.

¹⁶ La acest nivel, Chivu oferă exemple selectate din *Biblie*, din *Molitvelnic* și din *Calendarul creștin ortodox*.

¹⁷ Câteva exemple: *ardere-de-tot, asină, danț, idolesc, așferosi, bunăvoire, depărta, fur, necredincioșie, osebi, plini, pogori, predanie, punere-înainte, spăimânta, vârtute* etc.

În viziunea lui Gheorghe Chivu, limbajul bisericesc conservă fenomene care au caracterizat etape mai vechi din evoluția limbii noastre de cultură. Trăsăturile sale distinctive sunt suficient de numeroase pentru ca acest limbaj să poată fi considerat o variantă paralelă a limbii literare actuale: „Departate de a fi un simplu stil al românei literare actuale (prin definiție laică), limbajul bisericesc reprezintă, în această perspectivă, o variantă funcțională paralelă și echivalentă cu ceea ce am putea numi *limbajul laic*”¹⁹.

Dumitru Irimia²⁰ situează stilul religios la nivelul stilurilor colective, mai exact, în sfera stilurilor colective funcționale, alături de stilul beletristic, stilul științific, stilul publicistic, stilul juridico-administrativ. Aceste stiluri sunt corespunzătoare anumitor tipuri de cunoaștere și comunicare.

Stilul religios este corespunzător cunoașterii și comunicării de tip religios. Pentru Dumitru Irimia, stilul religios se dezvoltă în două variante, relativ distincte între ele, după cele două moduri de a fi ale textului religios și de realizare a comunicării, varianta scrisă și varianta orală. „În amândouă variantele, stilul religios se situează în interiorul limbii literare, care păstrează, însă, în legătură cu o solemnitate stilistică specifică, un fond lexical și un fond de modele sintactice care se sustrag evoluției limbii”²¹.

Ileana Oancea²² a subliniat aspectul diacronic al „limbii” religioase românești, deschizând astfel, în lingvistica românească, o problemă fundamentală pentru studiul stilului religios: Este „limba” religioasă românească o limbă autarhică?

O cercetare mai nouă a limbajului religios a fost realizată de Rodica Zafiu. Autoarea analizează în lucrarea *Diversitate stilistică în româna actuală*²³, aspecte legate de arhaism și inovație în limbajul religios.

¹⁸ *Lege*: „credință”, *inger*: „slujitor”, *cuceri*: „a se închina, a se supune”, *apăsa*: „a asupri”, *destoinic*: „demn”, *idol*: „statuie a unei divinități păgâne”, *îndurat*: „plin de milă”, *lămuri*: „a purifica”, *păzi*: „păstra”, *pierde*: „distruge”, *spre*: „asupra”.

¹⁹ *Ibidem*, p. 15.

²⁰ Dumitru Irimia, *Introducere în stilistică*, Iași, Polirom, 1999. A se vedea și Dumitru Irimia, *Structura stilistică a limbii române*, București, Editura Științifică, 1985.

²¹ Dumitru Irimia, *op. cit.*, p. 167. Prima este varianta cărților sacre fixate în scris, neschimbate, indiferent de spațio-temporalitatea intrării lor în procesul de comunicare. A doua variantă este cea a textului liturgic și a rugăciunii, de esență orală, chiar dacă acestea au ca punct de plecare texte scrise. Varianta orală este fundamentală pentru actualizarea funcțional-semantică a textului religios: instituirea unei spațio-temporalități sacre, prin care omul are posibilitatea de a intra în comunicare cu sacrul.

²² Ileana Oancea, *Histoire du langage religieux dans la Roumanie: le Roumain*, comunicare.

²³ Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*. Available at <http://www.unibuc.ro/filologie/eBooks/zafiu/htm>.

Acestea sunt principalele studii consacrate stilului religios al limbii române. Pentru o nouă definire a stilului religios, trebuie utilizate conceptele fundamentale din lingvistica lui Eugen Coșeriu. Reputatul lingvist a „re-gândit” lingvistica și a revoluționat istoria acestei științe, instituind un adevărat sistem de concepte, care separă și unește în același timp ramurile lingvisticii.

Pentru a descrie arhitectura limbii istorice, Eugen Coșeriu realizează câteva opoziții fundamentale: 1) distincția dintre cunoașterea limbii și cunoașterea „lucrurilor”, 2) în interiorul cunoașterii limbii, diferențiază limbajul de metalimbaj, 3) la nivelul limbajului primar, opoziția dintre sincronie și diacronie, 4) diferența, la nivelul limbii „sincronice” dintre tehnica liberă a discursului și discursul repetat, 5) opoziția dintre „arhitectura” și structura limbii²⁴.

O limbă istorică, subliniază Eugen Coșeriu, prezintă întotdeauna varietate internă, adică în interiorul ei există: a) diferențe diatopice, adică diferențe în spațiul geografic, b) diferențe diastratice, adică diferențe realizate între straturile socio-culturale ale comunității lingvistice, c) diferențe diafazice, existente între diferite tipuri de modalități expresive. „Obiectul prin excelență al descrierii structurale îl constituie limba ca tehnică sincronică a discursului. Însă într-o limbă istorică (limba care s-a constituit istoric ca unitate ideală, fiind identificată ca atare de către vorbitorii săi proprii și de către vorbitorii altor limbi, de obicei prin intermediul unui adjectiv „propriu”: limba română, limba spaniolă, limba italiană, limba engleză, limba franceză etc.) această tehnică nu este niciodată perfect omogenă, din contră: în mod normal este un ansamblu destul de complex de tradiții lingvistice istoric conexe dar diferite și numai în parte concordante, cu alte cuvinte, o limbă istorică prezintă totdeauna varietate internă. Într-adevăr, într-o asemenea limbă, de obicei, se prezintă diferențe interne, mai mult sau mai puțin profunde corespunzătoare la trei tipuri fundamentale: a) diferențe diatopice, adică diferențe în spațiul geografic (din gr. **δίá** „prin” și **τοπος** „loc”); b) diferențe diastratice, adică diferențe între straturile culturale ale comunității lingvistice (din gr. **δίá** „prin” și lat. **stratum**); c) diferențe între diferite tipuri de modalități expresive”²⁵.

Acestor tipuri de diferențe le corespund, în sensul relativei omogenității a tradițiilor lingvistice, trei tipuri de unități, de sisteme lingvistice mai mult sau mai puțin unitare, în interiorul limbii istorice: 1) unități sintopice sau dialecte (unități considerate într-un singur punct al spațiului sau care nu prezintă diversitate spațială, 2) unități sinstratice sau niveluri de limbă (așa-numitele „dialecte sociale”), adică unități

²⁴ Eugeniu Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, ARC, 2000, p. 250.

²⁵ *Ibidem*, p. 263.

considerate într-un singur strat socio-cultural sau care (practic) nu prezintă diversitate din acest punct de vedere; 3) unități de modalitate expresivă, fără diferențe diafazice, adică unități sinfazice sau stiluri de limbă (de exemplu: stil familiar, stil literar epic). „În acest sens se poate spune că o limbă istorică nu este niciodată un singur sistem lingvistic, ci un diasistem, un ansamblu mai mult sau mai puțin complex de „dialecte”, de „niveluri” și „stiluri de limbă”²⁶.

Eugen Coșeriu numește disciplina care studiază stilurile limbii, stilistica limbii, această stilistică fiind diferită de studiul textelor (de stilistica textelor). „Și atunci disciplina care studiază varietatea în spațiu o avem, constituită bine, dialectologia la toate nivelurile; apoi sociolingvistica, cea care ar trebui să studieze diferențierea între păturile sociale și culturale, și stilistica limbii, care studiază aceste diferențe diafazice, în toate nivelurile limbii, însă foarte mult în vocabular, unde avem nevoie de multe ori de această indexare a cuvintelor, adică, ține de cutare nivel, ține de cutare stil de limbă, ș.a.m.d.”²⁷.

Stilul religios reprezintă, prin urmare, o unitate sinfazică, care intră în relație cu alte unități de acest fel ce sunt studiate de stilistica limbii, precum și cu alte tipuri de varietăți care intră în configurația limbii istorice.

Trebuie subliniat faptul că definirea stilurilor funcționale, în stilistica românească și străină, în termeni „socio-culturali” (mai exact, „profesionali”)²⁸, nu intră în opoziție cu conceperea acestora ca diferențe diafazice. „Diferențele lingvistice care – la același strat socio-cultural – caracterizează grupuri „biologice” (bărbați, femei, copii, tineri) și profesionale pot fi de asemenea considerate ca diafazice”²⁹. În viziunea lui Alexandru Niculescu³⁰, aceste diferențe sunt diastratice.

Utilizând, în încercarea de definire a stilului religios, conceptele *sincronie* și *diacronie* așa cum au fost ele prezentate și studiate de Eugen Coșeriu, trebuie reevaluată relația dintre acest stil și limba literară.

Eugen Coșeriu operează opoziția dintre sincronie, în sens strict, și diacronia vorbitorilor, adică ceea ce vorbitorii cunosc astăzi din sincroniile de altădată. Într-o limbă, diacronia reală poate să fie sincronică, afirmă lingvistul. „Să mai observăm acum că într-o limbă literară, într-o limbă de cultură, de cultură scrisă, chiar și diacronia reală poate fi sincronică, adică poate fi prezentă în orice moment, fiindcă aceste texte mai vechi se cunosc

²⁶ *Ibidem*, p. 266.

²⁷ Eugen Coșeriu, *Lingvistica integrală*. Interviu cu Eugen Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.

²⁸ În lucrările de stilistică funcțională din lingvistica românească și străină.

²⁹ Eugen Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*, ed. cit., p. 263.

³⁰ Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. Contribuții socio-culturale*, vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.

și pot fi reluate, nu numai ca texte, ci și ca funcțiuni elementare, adică pentru acele limbi există un fel de coprezență a diacroniei în sincronie”³¹.

Se poate remarca faptul că „limba” de cult (adică limba de ritual utilizată în timpul oficierei Sfintei Liturghii, a altor slujbe, a Sfintelor Taine, limba rugăciunilor), varianta orală a cărților de cult, prezintă o caracteristică fundamentală. Această „limbă” se bazează pe repetarea unor texte care provin dintr-o română mai veche, texte care trebuie reproduse, în utilizarea cărora creativitatea nu este permisă³².

Se poate spune că acesta este un caz de diacronie în starea actuală a limbii române. Această limbă nu mai poate fi raportată la limba română actuală, ci funcționează ca o variantă paralelă.

Operând conceptele *sistem-normă-vorbire* sau *tip-sistem-normă-vorbire* din lingvistica coșeriană, se poate sublinia faptul că stilul religios trebuie descris la nivelul normei, normă care nu este identică cu norma limbii române, ci reprezintă o variantă a acesteia. Ceea ce conferă specificitate „stilului” religios reprezintă norma acestui stil. Această normă trebuie descrisă la toate nivelurile: fonetic, morfologic, sintactic, grafic etc. Eugen Coșeriu definește norma astfel: „Norma limbii, în schimb, conține tot ceea ce, în vorbirea corespunzătoare unei limbi funcționale, este tradițional, comun și constant, deși nu în mod necesar funcțional: tot ceea ce se spune (și se înțelege) așa și nu în alt mod”³³. Lingvistul subliniază faptul că există opoziții de normă, aceste invariante ale normei diferențiind, de exemplu, anumite grupuri sociale și anumite tradiții ale unor grupuri³⁴.

Lucrarea de față propune abordarea stilului religios prin prisma concepției lui Eugen Coșeriu despre stilistica limbii. S-a încercat definirea stilului religios utilizând concepte fundamentale din lingvistica coșeriană (opoziția *sincronie-diacronie*, conceptul de normă). Această perspectivă predominant „metodologică” orientează studiul religios dinspre stilistica funcțională (care în lingvistica românească pare o disciplină oarecum „izolată” a lingvisticii) înspre lingvistica generală și lingvistica integrală.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- * * * *A Prague School Reader in Linguistics*, Bloomington, Indiana University Press, 1964.
Chivu, Gheorghe, *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, București, EAR, 1997.

³¹ Eugeniu Coșeriu, *op. cit.* p. 56-57.

³² Orice modificare a acestor texte se realizează după o metodologie riguroasă (diortosire) și implică aprobarea Sfântului Sinod.

³³ Eugen Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*, ed. cit., p. 279.

³⁴ Vezi Eugen Coșeriu, *Lingvistica integrală*, ed. cit., p. 17-18.

- Coteanu, Ion, *Stilistica funcțională a limbii române*, vol. I-II, București, EARSR, 1973-1985.
- Coșeriu, Eugeniu, *Sistem, normă, vorbire*, în *Din istoria ideilor lingvistice*, coordonator Ileana Oancea, vol. I, Timișoara, TUT, 1993, p. 53-66.
- Coșeriu, Eugeniu, *Prelegeri și conferințe*, Iași, TUI, 1994.
- Coșeriu, Eugeniu, *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*, București, Editura Enciclopedică, 1997.
- Coșeriu, Eugeniu, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Editura ARC, 2000.
- David, Doina, *Sinteze de limbă literară*, vol. I, Timișoara, TUT, 1984.
- Deleanu, Marcu Mihail, *Stilul religios al limbii române literare*, în „Limbă și Literatură”, 1997, vol. II, p. 28-39.
- Diaconescu, Paula, *Structura stilistică a limbii. Stilurile funcționale ale limbii române literare moderne*, în SCL, XXV (1974), nr. 3, p. 229-242.
- Graur, Alexandru, *Cum se studiază limba literară*, în „Limbă și Literatură”, 1957, vol. III, p. 18-27.
- Irimia, Dumitru, *Structura stilistică a limbii române*, București, Editura Științifică, 1985.
- Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Iași, Polirom, 1999.
- Lingvistica integrală*. Interviu cu Eugen Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.
- Munteanu, Ștefan, *Despre raporturile dintre limba literară și stilurile limbii*, în AUT, I (1963), p. 269-279.
- Niculescu, Alexandru, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. Contribuții socio-culturale*, vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- Oancea, Ileana, *Histoire du langage religieux dans la Roumanie: le Roumain*, comunicare.
- Oancea, Ileana, *Istoria stilisticii românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
- Sfirlea, Lidia, *Contribuții la delimitarea stilurilor literare românești*, în *Studii de limbă literară și filologie*, vol. II, București, EAR, 1972, p. 150-206.
- Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*. Available at <http://www.unibuc.ro/filologie/eBooks/zafiu/htm>.

POUR UNE DÉFINITION DU STYLE RELIGIEUX

(Résumé)

L'article propose une approche du style religieux qui utilise la linguistique d'Eugen Coșeriu, sa conception sur les styles de la langue, l'opposition *synchronie-diacronie*, le concept de la norme.